

Ἀγαπητὴ «Πινακοθήκη»,

Ἀθήναι, Μάιος.

Δι' ὀλίγα, ὀλίγιστα γλυπτικὰ ἔργα, ὅπως δὴ ποτε ἄρτια, ἔχει νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ ἡ μικρὰ καλλιτεχνική μας ἱστορία, διὰ τὸν «Δοῦλον Ἑλληνα» τοῦ Μπονάνου, μίαν ραψωδίαν ἐπικῆς ἐμπνεύσεως, τὴν «Δόξαν» καὶ τὸν «Θρηνοῦντα Ἀγγελον» τοῦ Βιτσάρη, δύο ἀρχαϊκώτατα ἀγγέλματα ἐν τῇ Ἀ' Νεκροταφείῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ διὰ δύο τρία ἄλλα ἔργα τοῦ Βρούτου, τοῦ Σώχου καὶ τοῦ Φυτάλη.

Τώρα προστίθεται εἰς αὐτὰ ἐν ἔργον ἐπιβολῆς καὶ ἐμπνεύσεως—ἐὰν παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ πηλὸς καὶ ὁ γῦψος εἶνε τὰ χειρόγραφα τοῦ γλύπτου, τὸ μάρμαρον δὲ ἡ δημοσίευσίς—ὁ «Ξυλοθραύστης» τοῦ Φιλιππότου, ὁ ὁποῖος ἐπλάσθη μὲν πρὸ δεκαπενταετίας καὶ πλεόν, ἀλλ' ἡ ἐπὶ τοῦ μαρμαροῦ ἐκτέλεσίς του πρὸ ὀλίγου μόλις ἐτελείωσε.

Μικρὸς ἀκόμη μαθητὴς, διερχόμενος ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν ἐργαστήριον τῆς οδοῦ Πατησίων, ἐπλησίαζα μ' εὐλάβειαν εἰς τὴν κονισαλέαν ἡμιάνοικτον θύραν καὶ εἰσῆγον τὴν μικρὰν κεφαλὴν, διὰ νὰ ἰδῶ τὸν γύψινον ἄνδρα μὲ τοὺς μυῶνας εἰς τὴν ὑπερτάτην τῶν ἐντάσεων, πατώντα διὰ τοῦ ποδὸς καὶ σφίγγοντα διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸν χονδρὸν κλάδον, τὸν ὁποῖον ποτὲ δὲν εἶδα νὰ θραυσθῇ.

Καὶ ἔμενα εἰς ἑκστασιν ἐκεῖ, πρὸ τοῦ ἀγωνιώντος κολοσσοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ μέτωπον, μὲ τὰς ἰσχυρῶς συνεσπασμέναις ὀφρῦς, ἐνὸμιζα, ὅτι ἔσταζε θρόμβους ἰδρωτὸς ζωντανοῦ κυλιομένου κάτω καὶ βρέχοντος τὸν στυλοβάτην. Καὶ ἡ ὀπτασία αὕτη μοῦ ἤλθε προχθὲς εἰς τὴν μνήμην, ὅταν εἶδα τὸ ἔργον ἀπυκνάζον ἐκ μαρμαρίνης λευκότητος.

Ὁ Βίγκελμαν γράφει ὅτι «τὸ ὥραϊον πρέπει νὰ εἶνε διαυγὲς ὡς τὸ καθαρὸν ὕδωρ· ἡ μορφή πρέπει ν' ἀφίη σταθερῶς νὰ διαβλέπωμεν τὴν ἰδέαν τὴν ὁποῖαν ἐκπροσωπῇ». Ἐὰν τοῦτο εἶνε ἀληθές, ὁ Φιλιππότης διὰ τοῦ «Ξυλοθραύστου» τοῦ ἐνίκησεν. Ὁ ξυλοθραύστης, ὁ τραχὺς καὶ μυώδης ξυλοθραύστης, ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν καλλιτέχνην ὡς σύμβολον διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ρώμην τὴν θαμνάστριαν. Κορμὶ ἄνδρός καὶ κορμὸς δένδρου, μυῶνες ἄνδρός καὶ ἴνες κλάδου ἀποτελοῦν τὰς πλήρεις Δωρείου μέλους στρεφὰς τοῦ ποιήματος τῆς ρώμης καὶ τῆς ἀλκῆς.

Ὁ «Ξυλοθραύστης» μὲ ὅλην τὴν σύσπασιν τῶν μυῶν καὶ τὴν ἐξοϊδῆσιν τῶν φλεβῶν εἶνε ἥρεμος· τὸν χαρακτηρίζει «ἡ γαλήνη τῆς συνεχοῦς κινήσεως, ἡ ὁποία τόσο ὁμοιάζει μὲ τὴν τελείαν ἀκίνησιν», ὅρος τὸν ὁποῖον ζητεῖ ὁ Ράσκιν ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν τέχνην.

Καὶ ἐξερχόμενος ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν ἐργαστήριον ἐσκεπτόμην, ὅτι ἡ θέσις τοῦ «Ξυλοθραύστου» εἶνε ἐκεῖ ἐπάνω, εἰς τὸν πυλῶνα τοῦ ἀναμαρμαρουμένου Σταδίου, ὅπου θὰ σφυρηλατηθοῦν τὰ κορμιά τῆς αὔριον. Ἐκεῖ πρέπει ν' ἀναστηλῶθῃ εἰς προσκύνημα τῆς ἰσχύος.

ΟΗΤΑΣ

Πόσον εὐχαρίστησιν μοῦ ἐπροξένησεν ἡ ἐμφάνισίς σου, δὲν φαντάζεσαι! Εἶχε καταστῇ ἐπείγουσα πλῆξ ἡ ἀνάγκη τῆς περισυλλογῆς τῶν σκορπισμένων καλλιτεχνικῶν μας στοιχείων, ὅχι πλῆξ εἰς αἴθουσαν ἐκθέσεως, ὅπου μόνον οἱ ὀλίγοι προνομιοῦχοι κάτοικοι τοῦ Ἀστέως εἴμπορουν νὰ παρακολούθῃσιν τὰς προόδους μας εἰς τὴν Τέχνην, ἀλλὰ δι' ἄλλου τινος μέσου διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ οἱ ἔξω Ἑλληνας, τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ν' ἀντιληφθοῦν ὅτι ἐπὶ τέλος δὲν κοιμώμεθα καὶ ὅτι καὶ κόμνομεν καὶ ἡμεῖς ἐδῶ πέρα. Καὶ δι' αὐτὸ μοῦ ἐφάνη, ὅτι διέκρινα εἰς τὴν «Πινακοθήκην» κάποιον χερί ἀγαθοῦ κηπουροῦ τὸ ὁποῖον γνωρίζει νὰ περισυλλέγῃ μὲ στοργὴν τὰ χλωρὰ καὶ αὐτοφυῆ ἀνθύλλια καὶ νὰ σχηματίξῃ ἐξ αὐτῶν κομψὴν ἀνθοδέσμη. Ἰδοὺ λοιπὸν ἐν ἀκόμῃ εὐχάριστον ἀποτέλεσμα τῆς καλλιτεχνικῆς ζυμώσεως ἡ ὁποία ὑπῆρξε τόσον ἐπαισθητὴ κατὰ τὸ ἔτος αὐτό. Ἀλήθεια, πόσον αἰσθητὴ εἰς κάθε κλάδον καλλιτεχνίας! Καὶ διὰ νὰ ὁμιλήσω μόνον δι' ἐκείνον ὁ ὁποῖος μ' ἐνδιαφέρει ἰδιαζόντως, ὁποῖα ἀνεξάντλητος πληθὺς συναυλιῶν! Ἡ ἐφετεινὴ ἐαρινὴ ἰδίως ἐποχὴ μοῦ παρουσιάζεται περιβεβλημένη μὲ ὅλην τὴν γοητείαν καὶ ὅλην τὴν ἡγεμονικὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ὥραϊων ἤχων οἵτινες ἠκούσθησαν κατ' αὐτὴν ἀπὸ τὸ βιολίον τοῦ Σέργκ, ἀπὸ τὸ κλειδοκύμβαλον τῆς Σαρινάδ, ἀπὸ τὸν μελωδικὸν λάρυγγα τοῦ Νικολάου. Ὁμολογουμένως, ὅσον καὶ ἂν ὑπέφερον ἡ ἀκουστικὴ μας ἀπὸ ἀχρώμους καὶ ἀνιαράς ἐκτελέσεις προγραμμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐν χυδαίῳ βάλς προκαλοῦν μόνον ἀναμνήσεις ἀποκρηάτικης τρέλλας προηγέτο μεγαλοπρεποῦς ἐμβατηρίου ἐκ τοῦ Ταχχόύζερ τοῦ Βάγνερ, ὅσον καὶ ἂν ὑπέφερον ἡ ἀκοή μας ἀπὸ διάφορα ἄλλα ἐρασιτεχνικὰ ἀνοσιουργήματα, δικαιολογούμενα πάντοτε, καὶ δικαίως, ἀπὸ τὸν φιλανθρωπικὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον διεπράττοντο—ὡς ἐὰν ἡ δύνατο ὁ σκοπὸς νὰ ἐξαγιάσῃ τὰ μέσα—ἐν τοῖς μένουσιν καὶ θὰ μένουν διὰ παντὸς ἀνεξάλειπτοι μέσα εἰς τὴν ἀκουστικὴν μας μνήμην αἱ σπάνιαι αἰσθητικαὶ ἀπολαύσεις τῆς ἐφετεινῆς περιόδου.

Διότι πῶς εἶνε δυνατόν νὰ λησμονηθῇ ὁ γλυκὺς Γερμανὺς βιολιστὴς, μὲ τὴν μαγικὴν του δοξαριὰν καὶ τὴν σοφὴν του ἐρμηνείαν; Πῶς νὰ λησμονηθῇ ἡ ἐμπνευσμένη γυναικεία μορφή τὴν ὁποῖαν ἤκουσα μίαν εὐτυχισμένην πρῶταν μέσα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ὁδείου νὰ διανοίγῃ ἓνα ἓνα ὅλα τὰ φύλλα τῆς καρδιάς τῆς ἐμπρὸς εἰς τὸ μαγευμένον ἀκροατήριόν της, καὶ νὰ τὸ ὀδηγῇ

ΗΡΩΟΝ

ΟΙ ΑΝΔΡΙΑΝΤΕΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

διὰ μέσου τῶν πολυπλόκων καὶ χαριτωμένων ἐλιγμῶν τῆς διαυγοῦς καὶ ἀφελοῦς μελωδίας τῆς μέσα εἰς τὰ ἐσωτερικώτατα βάθη τῆς ὑπάρξεώς της ; Ὅθι ἐνθυμοῦμαι πάντοτε, ὅτι ἤκουα γοητευμένη τὴν γυναῖκα αὐτὴν ψάλλουσιν τὴν διάπυρον λατρείαν τῆς πρὸς τὴν φύσιν, τὴν εἰδωλολατρικὴν χαρὰν τῆς διὰ τὸ φῶς καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὸ κελεύσμα τῶν πτηνῶν, τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς διὰ τὰς φθινοπωρινὰς δύσεις καὶ τὴν πτώσιν τῶν φύλλων. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἤκουα τὴν μουσικὴν ἐξομολόγησιν καρδίας ζωσγης, δονουμένης ὑπὸ τῶν τρυφερότερων αἰσθημάτων. Εἰς τὰ ἄσματά της, τῶν ὁποίων τοὺς στίχους ἔγραψεν ἡ ἱδία, ὑπερεκχειλίζει μία εἴψα τρυφερότητος καὶ στοργῆς—ὥπως εἰς τὸ «Μεῖνε», «Ἐ-λα, ἀγαπημένε μου», «Ἡ καρδιά μου ψάλλει». Μία βασιανιστικὴ ἀνάγκη ἔρωτος,—εἰς τὸ «Ronde d'amour» καὶ τὸ «Χωρὶς ἔρωτα».—Ἐνα πάθος βαθύ καὶ μελαγχολικόν, ὕγιες ὅμως καὶ σταθερόν, ὅχι ἐκνευρισμένον,—εἰς τὸ «Ἀσχημένιο δακτυλίδι».

Καὶ ἔκαμα ἓνα ἀλλόκοτον ὑπολογισμόν.

Ἄν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ ζωὴ, ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν ἀλλεπάλληλον σειρὰν συγκινήσεων, εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι ἡ ἑκτασίς της ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἔντασιν τῶν συγκινήσεων αὐτῶν, καὶ ὅτι ζοῦν πολὺ, ὅχι ὅσοι ζοῦν πολλὰ χρόνια, ἀλλ' ὅσοι ζοῦν ἀδρότερα, δεχόμενοι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον περισσοτέρας καὶ βαθυτέρας ἐντυπώσεις καὶ ἐπομένως περισσοτέρας καὶ ἰσχυροτέρας συγκινήσεις. Συμφώνως πρὸς τὸν συλλογισμόν αὐτὸν ὑπελόγισα ὅτι ὁ ἀπείρως δεκτικὸς ὁργανισμὸς τῆς Σαμινᾶδ, ὁ ἐκδηλούμενος εἰς μίαν τόσον γόνιμον δημιουργίαν, θὰ τὴν κάμνη νὰ ζῇ μίαν ζωὴν τόσον συμπυκνωμένην, ὥστε ἂν τὴν ἀραιώσωμεν εἰς τὴν συνήθη πυκνότητα, θὰ μᾶς φανῇ κυριολεκτικῶς Μαθουσάλειος.

Θέλεις τώρα νὰ σοῦ εἰπῶ κρυφὰ κρυφὰ καὶ μὲ κάποιαν ἐπιφύλαξιν τὴν γνώμην μου διὰ τὸν Νικολάου ; Δὲν εἰζεύρω λοιπὸν τί συνέβη, ἂν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἰταλικῶν θιάσων μὲ τοὺς ὁποίους συνειργάζετο, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι δὲν μοῦ ἐπροξένησεν ἐφέτος ἐκεῖνην τὴν αἰθερίαν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν μοῦ ἔκαμε πέρυσιν, ὅτε μᾶς ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον περιβεβλημένος ἀκόμη μὲ τὴν λεπτὴν καλλιτεχνικὴν ἀτμόσφαιραν τῶν παρισινῶν συναυλιῶν Λαμουρέ. Μοῦ ἐφάνησαν αἱ κινήσεις του στενωχωρημέναι καὶ ἀεικαιολόγητοι, ἡ φωνὴ του βαρυτέρα καὶ κάπως μονότονος, μοῦ ἐφάνη τέλος περισσότερον θεατρικὸς καὶ ὀλιγώτερον καλλιτέχνης. Ἴσως διότι τὴν τὸ περιβάλλον του πρέπει νὰ εἶνε ἡ σκηνή, τὸ μελόδραμα, ἴσως διότι μέσα εἰς αἴθευσαν συναυλιῶν δὲν εὐρίσκειται πλέον εἰς τὴν θέσιν του.

Δὲν σοῦ φαίνεται, ὥραία μου «Πινακοθήκη», ὅτι ἀρκετὰ εἶπαμε διὰ σήμερα ;

ΔΕΣΠΩ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥ

πανηγυρικὴ ἐν Ναυπλίῳ ἀποκάλυψις τοῦ χαλκίνου ὁμοιώματος τοῦ στρατάρχου Κολοκοτρώνη ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα τῶν ἀνδριάντων ἐν Ἑλλάδι Ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν, ἡ διαιωνισις τῶν ζητημάτων ἔχει καταστῆ εἴθιμον. Ναυαγοῦν εἰς αὐτὴν τὴν κοι-

τίδα τῶν ἡ ἀναπτύσσονται μετὰ καρκινωειδοῦς βραδύτητος. Ἡ ἱστορία τῶν ἀνδριάντων εἶνε πολὺ περιεργος, πολὺ ἀπογοητευτικὴ. Ὁ ἀνδριάς τοῦ Διάκου, ὅπως καὶ ὁ ἥρωας ὃν εἰκονίζει, ὑπέστη τὰ σκληρότερα μαρτύρια καθέρχθη ἐντὸς τεσσάρων τοίχων ἔχρησμευσεν ὡς ἐνέχυρον ὑπολειπομένων δροχμῶν, διωρίσθησαν ἐπιτροπαὶ ἐπὶ ἐπιτροπῶν, πολλὰ ἐψιθυρίσθησαν, ἔγιναν νέαι εἰσφοραὶ, ἀγοραὶ φιλανθρωπικαί, ὁ δυστυχὴς καλλιτέχνης ὁς νὰ ἐζήτηι κανὲν ρουσφέτι ἐπὶ ἔτη περιεπλανῶτο εἰς τοὺς ἀντιθαλάμους τῶν πολιτευομένων καὶ ἐπὶ τέλους ἐστήθη ἐν Λαμῖα. Ἔτος παρῆλθε καὶ τὰ ἀποκαλυπτήρια ἀκόμη δὲν ἐγένοντο. Ὁ ἀνδριάς τοῦ Γλάδστωνος ἦτο ἐπὶ πολὺν καιρὸν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Ζαππείου. Ὁ ἀνδριάς τοῦ Κολοκοτρώνη ὁ ἐν Ναυπλίῳ ἀναστηλωθεὶς κατέκειτο εἰς ἓνα σκοτεινὸν θάλαμον τοῦ Ὀπλοστασίου καὶ ἐὰν δὲν εὐρίσκετο εἰς φιλότεχνος ἐφέτης νὰ χορηγήσῃ τὸ βάθρον δὲν θὰ εἴχομεν τὴν τιμὴν νὰ χαιρετήσωμεν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας τὸν ἥρωα τῶν Δερβενακίων. Καὶ ἄλλοι δὲ ὑποψήφιοι ἄνδριάντες ὑφίστανται τὴν βάσανον τῆς περισυλλογῆς τῶν ἐράνων πρὸ ἐτῶν, Κύριος δὲ οἶδε πότε θὰ ἀναστηλώσθουν, πότε θὰ κυματίσῃ καὶ ἀπ' αὐτῶν ἡ Ἑλλ. σημαία

Ἡ πολὺπλαγκτος αὕτη ἱστορία ἀποκαρδιώνει τοὺς πατριώτας καὶ τοὺς φιλότεχνους, οἵτινες βλέπουν μίαν ἀγωνίαν εἰς ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς ἰδρύσεως ἀνδριάντων, πολλοὺς δὲ ἥρωας μὴ ἔχοντας ὁμοιώματα. Ἀλλὰ ὅλα θὰ ἐδιωρθοῦντο, ἂν εἰσκηκούετο μία μεγαλόστομος πρότασις, ἥτις λίαν ἐπικαιρὸς ἐρρίφθη τρίτην ἡδὴ φορὴν ἀπὸ στόματος τοῦ Ὑπάτου ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους.

Ἐν ἔτει ἀκόμη 1869, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Ζαΐμη, ὁ Βασιλεὺς προέτεινε τὴν ἴδρυσιν μεγαλοπρεποῦς μνημείου εἰς τοὺς Ἀγωνιστάς τοῦ 1821. Ὁ Βασιλεὺς μάλιστα ἔδωκε καὶ τὸ σχέδιον τοῦ μνημείου, οὗτινος ἡ ὀλικὴ δαπάνη ὑπελογίσθη περίπου εἰς 200,000 δραχ. Κατ' αὐτό, εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς βάσεως τοῦ μνημείου θὰ ἐστήνοντο τέσσαρες ἐκ τῶν κορυφαίων ἀνδρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, παρ' αὐτοὺς ἐν μεγάλῃ στοᾷ εἰς ρυθμὸν Παρθενῶνος αἱ προτομαὶ πάντων τῶν ἄλλων ἡρώων, εἰς δὲ τὴν κορυφὴν τοῦ μνημείου θὰ εἰκονίζετο ἡ Νικηὶ δολώσῃ, κρατοῦσα στέφανον δάφνης. Τὸ μνημεῖον θὰ ἀνηγειρετο Πανελληνίῳ ἐράνῳ. Ἡ Κυβέρνησις ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Βασιλέως, ὥρισε μάλιστα τὴν πλατεῖαν τῆς Ὀμονοίας ὡς καταλληλότερον τόπον διὰ νὰ ἰδρυθῇ. Ἀλλ' ὅπως ὅλα τὰ ὥρατα ὄνειρα καὶ ἡ πραγματοποιήσις τῆς προτάσεως ταύτης ἐξήνθισε.